

elnök vezetésével időnkint számbavenné és megvitatná a vidék középiskoláinak tanulmányi és fegyelmi viszonyait és szükségleteit; hogy ezekről jelentést tegyen a miniszternek, hogy segítsen rajtuk; azonkívül ez a tanács mondana véleményt az iskolák tanítószemélyzetéről is. A tanfelügyelők működését végül egy központi bizottság igazgatná, amely évenként összegezné a tanfelügyelet munkásságának eredményeit és összefoglaló jelentésben számolna be a középiskolai nevelés és oktatás állapotáról és előterjesztené a miniszternek, hogy mily intézkedések látszanak szükségeseknek ezeknek az állapotoknak a tökéletesítése érdekében. A tartományi tanfelügyelők száma legalább hattal legyen több a tartományokénál, hogy a nem működőket felváltva be lehessen hívni a központi bizottságba. Hasonlóan kellene szervezni a földművelésügyi miniszter fennhatósága alá tartozó iskolákat is.

Érdekes adat még a rendtartásból a következő: Akármilyen nemű és rendű középiskolai osztályba ne lehessen felvenni *huszonöt*-nél több tanulót. Ajánlja továbbá a bizottság, hogyha valamely középiskola öt egymásután következő évben nem tud évenként legalább negyven tanulót kapni és ha nem lehet más középiskolát tenni a helyére, amely jobban megfelelne a helyi viszonyoknak és szükségleteknek, az ilyen középiskolát be kell zárni és helyébe felső népiskolát kell állítani.

Mindezen reformok megvalósításának legfőbb akadályát a megfelelő tanerők hiányában látja a bizottság. Különösen gyenge a modern nyelvtanárok képzése, ezért elsősorban ebben az irányban van szükség sürgős reformokra. Az egyetemeken modern filológiai tanszékeket kell szervezni és a jelöltek erősebb képzése céljából utazási ösztöndíjakat kell alapítani. Másik akadály, hogy nincs elegendő iskolaépület, ezeknek felépítése és a modern nevelés igényeihez képest való felszerelése rendkívül nagy terheket róna az illetékes tényezőkre. Ép ezért a bizottság a reformot fokozatosan gondolja csak megvalósíthatónak, a helyi viszonyok, a rendelkezésre álló épületek, tanerők és anyagi eszközök kellő tekintetbevételével, mindig szem előtt tartva a reform pädagogiai követelményeit. A teljes megvalósítás tíz évre terjedne ki.

Kelemen Ignác.

Minimális és normális tantervi anyag.

A bécsi «Verein der Freunde des humanistischen Gymnasiums» egyik múlt évi gyűlésében *Raschke*, innsbrucki tanár a címben idézett

tárgyról tartott előadást.* Ezt megelőzőleg *Frankfurter* titkár röviden ismerteti az ezen kérdéssel összefüggő irodalmat (l. Szabadabb mozgás a középiskolák felsőbb osztályaiban, *Magyar Pædagogia* 1907. jun.—jul. számában).

Raschke előadásának gondolatmenete a következő: Minden kor szelleme a tantervben tükröződik vissza. Hálás feladat volna kimutatni, hogy mennyiben függ össze egymással a tanterv *megkötöttsége* vagy nagyobb *szabadsága* az illető korrall; azonban ennek a kérdésnek tárgyalása messzire vezetne.

Az iskolát érő támadások ma nemcsak a gimnáziumnak szólnak, hanem a középiskola minden fajtájának. Különösen két kérdés az, mely a kedélyeket foglalkoztatja: az egyik a *tanulók terheinek könnyítése*, a másik a tanterv *kibővítése és mélyítése*. Hogy lehet ezt a kettőt összeegyeztetni? Úgy hogy a tantervet nem szabjuk meg minden tanulóra egyformán. A tanulókkal egyéni tehetségük szerint bánjunk. *Bővíthetjük a tanítás anyagát, de ezt ne követeljük meg minden tanulótól minden szakban, hanem csak egyes szakokban, e helyett más szakokban kisebb követelménnyel lépünk fel az illető tanulóval szemben.* A tantervnek minden tanulóval szemben támasztott egyenlő követelménye az, ami az iskolára csapásként nehezedik. A tanulók különböző tehetséggel vannak megáldva: egyiknek ehhez, másiknak ahhoz a tárgyhoz van hajlama; egyiknek a nyelvekhez, másiknak a reális tárgyakhoz van több tehetsége és csak akkor áll be *túlterhelés*, ha a tanuló olyan tárggyal kénytelen behatóan foglalkozni, melyhez hajlama nincsen. Ajánlja a *minimális* tanterv behozatalát. *Minimális* tantervi anyag alatt érti az *egyreszert* *szakterületekben* való *legszükségesebb ismeretek összegét*. Ezt megállapítani szakférfiak lesznek hivatva.

A *minimális* tantervnek a *normális* mellett a következő szerepe volna:

1. Minden tanulónak szabadságában áll — bizonyos korlátok között — egy vagy több tárgyat a *minimális* tanterv szerint tanulni; egyéb tárgyakat a *normális* tanterv szerint tanul.

2. Ugyanazon tárgynak és osztálynak *minimális* és *normális* anyaga párhuzamos csoportban taníttatik. Pl. egy osztályban 8—9-ig latin, 9—10-ig mennyiségtan volna. Akik a latinból a *minimális* tantervi részt tanulják, azok az A csoportban, akik a *normális* tantervi

* Előadása tulajdonképen kivonata az erről a tárgyról szóló könyvének: *Mindestlehrstoff und Normallehrstoff als Grundlage einer Mittel schulreform*. Innsbruck, Wagner 1908. L. még *Mitteilungen des Vereins der Freunde des hum. Gymnasium*s. Wien u. Leipzig. Fromme, 1909. 33—59. l.

részt tanulják, azok a B csoportban gyülekeznek. Kilenczor esetleg megfordítva történik.

Emellett a következő kérdések merülnek fel:

a) Mely osztálytól kezdve választhassa a tanuló a minimális tantervi anyagot? Általában azon foktól kezdve, midőn a tanterv már alapjában nehéz kezd lenni, másrészt, midőn a tanuló tehetsége és hajlama jobban szembeötlő; tehát mindenesetre a felsőbb osztályokban.

b) Mennyiben engedtessek meg a tanulóknak a választás a *normális* és *minimális* tantervi anyag között? Az utóbbira való átlépés mindenesetre a tanári testület javaslatára és a szülők beleegyezésével történik. Kell, hogy a tanári testületnek megmaradjon a joga a tanulót bizonyos esetekben a minimális csoportba utasítani.

c) Hány tárgyat kell a tanulóknak *normális* csoportban tanulni?

d) A tanuló előhaladása a *normális* tantervi anyagban elért *elégéses*, de a *minimális* anyagban *jó* osztályzathoz lesz kötve.

e) A *minimális* anyagban a *módszerek* is másnak kell lennie, hogy e tárgyat a gyengébb tehetségűek is alaposan megtanulhassák. Tehát lassúbb lesz a menet, az alapok részletesen, sok ismétlés, gazdag begyakorlás.

Hasonlóképpen a *normális* tantervi anyag *részletesebben* tárgyalható. Höfler tanár is ajánlotta ezt, különösen tehetséges tanulóknál.

Sokan a pädagogusok közül félni fognak a tanulmányi színvonal leszállításától. Azonban ép úgy használhatta volna e kifejezéseket: *normális* és *bővített* tantervi anyag.

f) Kísérletképpen egyelőre olyan iskoláknál lehetne behozni, melyek felsőbb osztályaikban amúgy is párhuzamosak. Ha beválik, akkor fokozatosan a többi iskolába is be lehet hozni.

Szerző reméli, hogy a legtöbb támadás, mely a mai iskolát éri, ezáltal meg fog szűnni. A tanuló vállairól sok teher vétetik le, ha nem kényszerül erejét olyan tárgyakra pazarolni, melyhez hajlama nincs. Hasonlóképpen gondoskodás történik a tárgyak *mélyebb* és *intenzívebb* tanulásáról. Legyen szabad e rendszer *jellemfejlesztő* oldalára is rámutatni, mely a *választási* szabadságban rejlik. Általában az *összeségre*, az *államra* és *társadalomra* is csak haszon fog származni, ha ezen *individuális* nevelés folytán mindenki olyan képzésben részesül, mely tehetségének legjobban megfelel és amely által hivatását legjobban betöltheti. Az egyes tárgyakban elért eredmény is jobb lesz, mert mindenki csak azzal a tárggyal fog behatóan foglalkozni, melyre tehetsége jelöli.

Az előadáshoz hozzászólott *Thumser* igazgató, kormánytanácsos. Dicsérettel szól szerző munkájáról; helyesli, hogy a tanterv szerkesztésénél a tanulók individuális képességei figyelembe veendők. De tagadja azt, mintha csak a XX. században volnának erre figyelemmel. Már 1867—1875-ig, mikor ő látogatta az iskolát, tanárai gondoltak erre. Azonban attól tart, hogy a sok figyelembe vétellel az iskolát teszik tönkre. Kérdi: Mi az egyes iskolák *feladata*? Ehhez alkalmazzuk azután a tantervet és *túlzásoktól* óvakodjunk. Tehát szükséges: Minden egyes iskola *céljának* megértése és a tanterv okos *kör-látózása*. Amely tanuló ezek után az iskola kitűzött céljának nem felel meg, ez nem oda való. Ha elnézéssel vagyunk a tanuló gyengéivel szemben, azzal sem a tanulóknak, sem a szülőknek nem teszünk jót; ez hozza a proletáriátust az egyetemekre. Nem normális és minimális tantervi anyagra van szükség, hanem különböző iskola-fajokra. Szerinte igen sok csoportra volna szükség, ha *Raschke* ter-vét akarnók megvalósítani.

Elvnek kell maradni az iskolában: «A munka maradjon komoly, nehéz, ha az ifjúság azon jellemszilárdságot akarja megnyerni, melyet a társadalom a magasabb állások viselőitől joggal megkíván.»

Singer tanár minden tekintetben helyesli *Raschke* elveit, melyeknek hasznát különösen kisebb helyeken lehetne látni, ahol csak egy középiskola van. Ő is hive annak, hogy mentől több iskolafajt állítsanak fel.

Most is *egyéni* módon bánnak a tanárok a tanulókkal, amennyiben a kérdéseket a tanuló képességeinek megfelelően teszik fel. Az értekezleteken is az osztályfőnökök és igazgatók — már a százalék kedvéért — bizonyos szelid nyomást gyakorolnak a tanárookra oly tanulóik érdekében, akik egyes tárgyakban erősebbek, másokban gyengék.

Azonban mindannak dacára sok gyenge tanuló csúszik mindig feljebb-feljebb a leghézagosabb ismeretekkel anélkül, hogy valaha hiányos ismereteit kiegészíthetné. Tehát üdvösebb mégis, hogy a felső fokon a tanulóknak bizonyos választási szabadság adassék, hogy azzal a tárggyal foglalkozzék behatóan, amelyhez hajlama vonzza, a másikban pedig csak annyit végezzen, amennyi épen szükséges.

Egy dolgról nem szólott *Raschke*, hogy t. i. a minimális tantervi csoportban nem lesznek azok a bizonyos kiváló tanulók, akik a többit magukhoz ragadják. De hiszen lesznek a jobb tanulók között is, akik egyes tárgyakat a minimális tanterv szerint tanulják.

Az egész kérdést nem lehet elméleti fejtegetésekkel eldönteni, hanem csak kísérletekkel, ezt pedig *Raschke* tervei megérdemlik. Maga egy kollegájával készült is azt megvalósítani a német nyelvben, történelemben és földrajzban, de társát a tanév elején áthelyezték.

Herz egy. m. tanár ellenzi *Raschke* terveit. Először sokkal több csoportra volna szükség, mint *Raschke* gondolja. Továbbá sok tanuló már ma is a minimális tantervi anyagot tanulja, amit az osztályzatok ékesen bizonyítanak, holott *Raschke* szerint a minimális tantervi anyagban csak *igen jó* és *jó* osztályzat volna.

A klasszikusokban vannak igen nehéz, kevésbé nehéz és könnyű helyek; így van ez a mathezisben is: vannak nehéz példák, könnyebbek stb. Mindezekben a tanár a tanulók képességeihez alkalmazkodik. Tekintetbe veendő még, hogyha a normális és minimális anyag meg volna szabva, a tanár keze ez által meg volna kötve és épen nem járhatna el egyéni módon. (Hát ma nincs megkötve a keze?)

*

Arnim, bécsi egyetemi tanár sem mellette, sem ellene nem akar állást foglalni. Aggodalmai a *korai egyénisítésre* vonatkoznak. Némely tanulónak nincsen kezdetben valamely tárgyhoz tehetsége, mely esetleg később megjön és akkor a *minimális* csoportból már nem mehetne át a másik csoportba. Azonkívül arra nézve is vannak aggodalmai, hogy azon tanulók, kik mindent a *normális* tanterv szerint tanulnának, nagyon is elkapatva éreznék magukat.

Raschke zárószavaiban igyekszik a szónokok aggodalmait eloszlatni. Úgy hiszi, a *minimális* csoportban komolyan kell majd dolgozni. Ami *Arnim* aggodalmait illeti, hogy bizonyos elitecsoport keletkezik az által, hogy egyes tanulók mindent a normális csoportban tanulnának, erre nézve megnyugtatója. Amennyire az ifjúságot ismeri, a legjobbak is egyes tárgyakat a minimális szerint fognak tanulni. Így osztva be a tanulmányokat, fog elég idő maradni a *test* készzésére is, mely ma legtöbbet szenved. *Dr. Endrei Gerzson.*

Az erkölcsi nevelés kérdése Franciaországban.

Túlzás nélkül el lehet mondani, hogy napjainkban az erkölcsi nevelés kérdése áll a pædagogiai érdeklődés középpontjában. Nemzetközi nagygyűlésen vitatják az erkölcsi nevelésnek száz meg száz irányban szétágazó kérdéseit, s nem lehet csodálni, hogy a megoldandó feladatnak rendkívüli bonyolódottsága miatt még a legfőbb irányelvekben is alig tudnak az elmélkedők megegyezésre jutni.

Egy francia pædagógus, *Émile Boutroux*, egy hosszabb tanulmányt szentel e kérdésnek s szól először általában az erkölcsi nevelésről, azután pedig behatóbban fejteget három részletkérdést, mely